

Τ Μ Η Μ Α Β΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Καὶ Ἐμμοιωῶν τεργύρω εἰς τὰς Ἀμαφοράς.

Τὰ εἶδη τῶν ἀναφορῶν κυρίως εἶναι ἑπτὰ, ὡς εἴρηται (Λογικ. Μέρ. Α΄. Τμήμ. Γ΄. Κεφ. Γ΄. Ἀρθρ. Δ΄.)
 α. τῆς ταυτότητος, ἢ ἑτερότητος. β. τῆς ὁμοιότητος, ἢ ἀνομοιότητος. γ. τῆς πλησίον, ἢ πόρρω, καὶ τόπον, ἢ καὶ χρόνον. δ. τῆς ποσότητος, καὶ μέγεθος, ἢ κατ' ἐκτασιν, ἢ καὶ ἀριθμόν. ε. τῆς συγχυείας, ἢ ἐναντιότητος. ς. τῆς αἰτίας, ἢ ἀποτελέσματος. ζ. τῆς ὑποχρέσεως, ἢ ἐξαρτήσεως.

Ὅλαι ὁμως ἠμποροῦν νὰ ἀξιολογηθῶν εἰς ἑξῆς κλάσεις ἡλικωτέρας, ὅπως εἶναι α. ἡ ὁμοιότης, ἢ ὁποία ἀξιολογεῖται καὶ τὴν ταυτότητα. β. ἡ σιμύπαρξις, ἢ ὁποία ἀξιολογεῖται τὸν τόπον, τὸν χρόνον, καὶ τὴν ποσότητα. γ. ἡ ἐξάρτησις, ἢ ὁποία ἀξιολογεῖται τὸ αἷτιον, τὸ ἀποτελεσμα, τὴν συγχυείαν, ἢ ἐναντιότητα, καὶ τὴν ὑποχρέωσιν (1).

Πῶς ἀποκρίθεται αἱ ἐννοιαὶ καὶ ἰδέαι ὅλων τῶν τῶν ἀναφορῶν θέλομεν τὸ ἰδῆ τώρα ἀπὸ μέρος, εἰς τὰς ὁποίας θέλομεν προθέσει ἀκόμη καὶ κάποιας ἀλλας ἀναφοράς, τὰς ὁποίας θέλομεν τὰς ὀνομάσει μικτάς, ἐπειδὴ γίνονται ἀπὸ πολλὰς ἀναφοράς ἀπλᾶς ἠνωμένης ὁμοῦ.

Κ Ε-

(1) Ὁ Μαλεβράγγιος (Ἐξέτασ. Ἀληθείας Βιβλ. ς΄. Κεφ. ζ΄.) συζέλλει ὅλας τὰς ἀναφοράς εἰς δύο εἶδη, ποσότητα καὶ ποιότητα, ἐννοῶντας ποσότητα ὅλον ἐκεῖνο, ὅπως εἶναι ἑπιδεκτικὸν τῆ μάλλον καὶ ἥττον, καὶ ποιότητα ὅλα τὰ ἑπίλοιπα. Ὅμως μίαν τέτοιαν διαίρεσιν εἶναι πολλὰ ἀτελής. Ὁ Χέμ (Treatise of hum. Natur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Α'ραφορῶν τῆς Ο'μοιότητος.

Οπόταν δύο πράγματα ἀναβάλλονται πρὸς ἀλλήλα, αὐτὰ ἔχον κοινὰς ποιότητες, λέγονται ὅμοια· εἰ δὲ καὶ ἄνευ ἔχον, λέγονται ἀνόμοια.

Εὐτεῦθεον εἶναι πρόδηλον, ὅτι ἡ ὁμοιότης, ἢ ἡμπορεῖ νὰ ἔχη διαφορὰς βαθμοὺς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς ποιότητων, εἰς τὰς ὁποίας τὰ πράγματα ἀναβάλλονται, συμφωνῶν ἀναμεταξύτων. Δὲν πρέπει ὡς τὸσον νὰ συγχέωμεν τὴν ὁμοιότητα, μὲ τὴν ἰσότητα, ἕνεκεν τὴν αὐτὴ ἀφορᾷ εἰς τὴν ποσότητα, καὶ ἐκείνη εἰς τὴν ποιότητα· ὥστε δύο πράγματα ἢ ἡμπορῶν νὰ εἶναι ἴσα, χωρὶς νὰ εἶναι ὅμοια, καὶ ὅμοια χωρὶς νὰ εἶναι ἴσα. Ἐνα τρίγωνον καὶ ἑνα τετράγωνον ὁπόταν ἀπέχον ἴσον ἐμβαδὸν εἶναι ἴσα, δὲν εἶναι ὅμως καὶ ὅμοια· ὅξ ἐναντίας δύο τετράγωνα ἑνα μικρότερον, καὶ ἑνα μεγαλύτερον, εἶναι ὅμοια, ὄχι ὅμως καὶ ἴσα.

A P-

Βιβλ. Ι. Μέρ. 3. Τμήμ. Ι.) ἀπαιδεῖ καὶ αὐτὸς ἑπτὰ εἶδη ἀναφορῶν, ὅμως ὀβελίζει πῆν ὑπερέωσιν, καὶ αὐτὸ αὐτῆς ἀφοδεῖ τὰς βαθμοὺς τῆς ποιότητων, τὰς ὁποίας ἡμεῖς τὰς περὶ ἀναβαλοῦμεν εἰς τὴν ποσότητα τῆς ἐκτάσεως. Αἱ πολυδρῦλλητοι κατηγορεῖται τῶ Α' εἰσοτέλες, ἕξω ἄπο τῆς πρώτης, ἄλλο δὲν εἶναι, παρὰ διαφορὰ εἶδη ἀναφορῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τάξιν εἶναι αὐταῖς. 1 ἴσα. 2 ποσόν. 3 ποιόν. 4 χέσις, καθὼς πατήρ, υἱός, δούλος, δευρότης. 5 ποιῶν, καθὼς τύπτειν. 6 πάχην, καθὼς τύπτεσθαι. 7 πῆ, ὅπερ ἐστὶ τόπος. 8 πότε, ὅ ἐστι χρόνος. 9 κείσθαι, ὅ ἐστιν ἡ δέσις, καθὼς καθῆσθαι ἢ ἴσασθαι. 10 ἔχον, καθὼς ἐνδύεσθαι, ὀπλιζέσθαι.

Elem. di Filos. T. III.

M

Ε.Υ.Δ ΤΗΣ ΚΑΤΑ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2016

Περὶ τῆς Καθόλου Ἐρμοιῶν ἔ Γδεῶν.

Απὸ τῆς ἀναφορᾶς τῆς ὁμοιότητος γινῶνται δεῖξαι μέτε τῆς ἀφαιρέσεως αἱ καθολικαὶ ἐννοιαὶ ἢ ἰδέαι. Παρατηρῶντας ὅτι τὰ ὁμοφόρα μόρια, ὅπερ εἰργαίνεν ὑπὸ τὸ τετρατάφυλλον, ὑπὸ τὸ γαρόφαλον, ὑπὸ τῆς βιόλου κτ. ἔχεν ὅλα αὐτῶν τὴν ἰδιότητα νὰ πλήττων τὰ νεῦρα τῆς ὀσφρίσεως μὲ ἐνα κάποιον τρόπον, καὶ νὰ ἐγείρην εἰς τῆς ψυχῆς ἐνα ποιὸν αἴσθημα. Θεωρῶντας τέτῳ τῆς κοινῆς ποιότητι ἀφηρημένως, χωρὶς νὰ φροντίσω καθόλου δεῖξαι ἐκεῖνο, ὅπερ δεῖξαι εἰ μίαν ὁσμὴν ὑπὸ ἄλλῃ, χηματίζω τῆς καθόλου ἐννοιας τῆς ὁσμῆς. Παρατηρῶντας ὅτι τὸ κίτρινον χῶμα, τὸ κόκκινον, τὸ πράσινον ἔχεν ὅλα τῆς ἰδιότητα νὰ σκεπάζην καὶ τὸ φαινόμενον τὴν ἐπιφανείαν τῆς σωματίων, ἢ νὰ προσφέρην εἰς τὰ μάτια μίαν ποιὴν παράσασιν, θεωρῶντας τέτῳ τὴν κοινὴν ἰδιότητα ἀφηρημένως, χηματίζω τῆς καθόλου ἰδέαν τῆς χρώματος.

Ἐκεῖνο, ὅπερ κάμνω δεῖξαι τὰς ἀπλάς ἐννοίας καὶ ἰδέας, κάμνω ἢ δεῖξαι τὰς συσθετίκας. Ἀφ' ἧς ἰδῶ μίαν ὄρου, ἐνα πεῦκον, μίαν λόκην, μίαν πελέαν, μίαν μηλέαν, μίαν ἐλαίαν, καὶ ὅπῃ χειρὶδῶ νὰ θεωρῶ ἀφηρημένως τὰς ποιότητες μόνον, ὅπερ ἀνήκην εἰς ὅλα, τῶν ἔστι τὸ, ὅτι λαμβάνην τῆς ἑοφίῃ ὑπὸ τὴν γλῶσσην, ἔχεν σελέχη, κλάδους, φύλλα, ἀφίνωντας ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι ἴδιον εἰς τὸ καθ' ἐνα, τῶν ἔστι τὸ ξεχωριστὸν χῆμα, μέγεθος κτ. τῶν σελέχης, τῶν κλάδων, τῶν φύλλων, χηματίζω τῆς καθόλου ἰδέαν τῆς δένδρου. Παρατηρῶντας ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι κοινὸν εἰς τῆς ὑπερφηφάνειαν, εἰς τῆς φιλαργυρίαν, εἰς τὸν θυμὸν, εἰς τὸν φθόνον, τῶν ἔστιν ὅτι εἶναι κακαὶ ἔξεις τῶν ποιεῖν πράγματα ἐναντία τῶν νόμων καὶ τῶν ὀρθῶν λόγων, χωρὶς νὰ θεωρήσω ἐκεῖνο, ὅπερ δεῖξαι εἰς τὸ ἐνα

εἷς ἐλάττωμα ἄπο τὸ ἄλλο, χηματίζω τὴν εἰκόνα τῆς κακίας.

Εἰς τὴν εὐμορφίαν τῆς καθόλου ιδεῶν ἢ ἐννοιῶν συμβάλλει πολλά τὰ ὀνόματα, καθὼς εἴρηται εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Β'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Ε'), ὡς αὐτὸς αὐτὰ συνδέει τὰ διαφόρα ἀθροίσματα τῆς ἰδέας, ὅπως ἐπιλαμβάνομεν ὑπὸ κάτω εἰς κάθε καθολικὴν ιδέαν, ἢ ἐννοιαν.

Ὁ Ρ' ρασιώ μάλιστα ἐνόμισεν ὅτι τὰ ὀνόματα εἰς τὸ ἦτον ἄπολύτως ἀναγκαῖα, εἰς τὴν ὅποιαν δόξαν ἔχει καὶ ἄλλες ἐμορφίας. Αἱ καθόλου ιδέαι ἔλεγε (Ομιλία περὶ ἀρχῆς ἢ βάσεως τῆς μεταξύ τῆς ἀνθρώπων ἀνομοιότητος Μέρ. Α') δὲν ἠμποροῦν νὰ ἔμβουν εἰς τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ διὰ μέσων τῆς λέξεων ἢ ὅπως δὲν τὰς μανθάνει, ἀλλὰ διὰ μέσων τῆς προτάσεων. Κάθε καθόλου ιδέα εἶναι καθαρῶς νοερά ὅσον ὀλίγον ἢ αὐτὴ ἀνακατωθῆ εἰς αὐτὴν ἢ φαντασία, ἢ ιδέα δὲθὺς γίνεται μερικὴ. Δοκίμασαι νὰ ἀδραστήσης εἰς τὸν ἑαυτὸν σε τὴν εἰκόνα ἐνός καθόλου δένδρου, καὶ δὲν θέλεις τὸ κατορθώσαι ποτέ ἄλλα χωρὶς νὰ θέλῃς ἀπολαθεῖ νὰ τὸ ἰδῆς ἢ μικρὸν ἢ μεγάλον, ἢ ἀραιόκλαδον, ἢ πυκνόκλαδον, ἢ καθαρὸν, ἢ σκοτεινόν ἢ αὐτὸ ἦτον εἰς τὸ χέρισ νὰ μὴ ἰδῆς, ἀλλὰ ἐκεῖνο, ὅπως δέσκειται εἰς κάθε δένδρον, αὐτὴ ἢ εἰκόνα δὲν ἠθελεν ὁμοιάζει πλέον εἷς δένδρον.

Ἐγὼ εἴδειξα ἀλλῶς (εἰς τὴν Διατριβὴν περὶ τῆς φυσικῆς καταστάσεως μιᾶς Κοινωνίας καὶ μιᾶς Γλώσσης) τὴν ἀνυπαρξίαν αὐτῆς τῆς δόξης ὅθεν ἐδῶ ἄρκει νὰ ἐπαναλάβω ὀλίγα τινά.

Εἶναι λοιπὸν ἀληθινὸν ὅτι τὸ δένδρον ἐν γῆρι δὲν ὑφίσταται ὅμως ὅταν ἐγὼ νοῶ εἷς δένδρον ἐν γῆρι, ποίαν εἰκόνα αὐτῆς τῆς δένδρου ἀδρασταίνω εἰς τὴν εἰκόνα; Ὅχι βέβαια ἄλλω, ἀλλὰ ἐκείνῃ ἐνός ξελέχου, κάποιων κλάδων καὶ μερικῶν φύλλων, καὶ ὅχι περὶ ἄλλο ἄλλο ὅπως ζωγραφίζον οἱ ζωγράφοι ὅταν θέλουν νὰ ἀδραστήσουν τὰ δένδρα εἰς μακρῶν

ἄξιμα, χωρὶς τὰ ᾠδασαίνεν διακεκριμένως μῆτε
 εἷς τὰδε φυτὸν, μῆτε ἄλλο· ἐνὶ λόγῳ ἐκεῖνο, ὅπῃ
 ῥητικῶς ἀνήκει εἰς ὅλα τὰ δένδρα. Λοιπὸν ἀνίσως ἐ-
 γὼ δὲν εἶχα τὸ ὄνομα δένδρον, ἢ ἄλλο παρόμοιον,
 δὲν καταλαμβάνω, διὰ τὴν μὴ ἠμπορέσω τὰ ἀ-
 νακαλέσω τὴν εἰρημύλιον εἰκόνα, καὶ χωρὶς αὐτὸ τὸ
 ὄνομα, καὶ τὰ νοήσω τὰς ποιότητας, ὅπῃ ἀνήκον εἰς
 ὅλα, χωρὶς τὴν χῆσιν τῶν ὀνομάτων.

Πρέπει λοιπὸν τὰ θεωρητικῶν εἰς τὸ τὰ λέγω-
 μῶν μόνον, ὅτι τὰ ὀνόματα εἶναι ὠφελιμώτατα εἰς τὴν
 διαμόρφωσιν καὶ ἐπισημωτέραν ἀνακάλεσιν τῶν καθόλου
 ἰδεῶν, χωρὶς τὰ διιχνεῖσθαι ὅτι εἶναι ἀπολύτως
 ἀναγκαῖα.

Πρέπει μάλιστα τὰ προθέσωμεν, ὅτι τὰ ὀνόματα
 καθ' ἑαυτὰ δὲν ἀνακαλῶν τὰς καθόλου ἰδέας, ᾠδασ-
 συγκεχυμένως, καὶ ὅτι διὰ τὰς ἔχοντες καθαρώτε-
 ρα, πρέπει τὰ ἀνακαλέσωμεν μαζί καὶ κάποιαν εἰκό-
 να. Μερικαῖς φοραῖς ἀνακαλεῖται καὶ θεωρητικὸν ἀ-
 πὸ μίαν· ἔτι ἐννοῶντας τὰ χῆματα ἐν γῆει, σφέ-
 ρου εἰς τὸν νῦν μας εἷς τείγωνον, εἷς τετράγωνον,
 εἷς κύκλον κτλ. Ἄλλοτε πάλιν δὲν ἀνακαλεῖται, πα-
 ρὰ μίαν μόνον, καὶ εἷς ὑποκειμένη ἀτομικῆ καὶ δια-
 ρισμῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπειτα θεωρεῖται μόνον τὰς
 καθόλου ποιότητας· ἐννοῶντας φέρ' εἰπεῖν, τὰ τεύχονα
 ἐν γῆει, ᾠδασαίνοντες μερικαῖς φοραῖς εἰς τὴν διά-
 νοιαν εἷς τείγωνον ἰσοσκελές, ἢ ἰσόπλευρον· εἰς
 αὐτὸ ὅμως δὲν θεωρεῖται, ᾠδασ τὰς καθόλου ιδιότη-
 τας, ὅτι τὸ ὅτι ἔχει τρεῖς γωνίας, καὶ τρεῖς πλευ-
 ράς. Μερικαῖς φοραῖς πάλιν ἀνακαλεῖται μίαν μόνον
 εἰκόνα, καὶ αὐτὴν ἀόριστον· ἔτι ἐννοῶντας τὴν κα-
 θόλου ἰδέαν τῶν δένδρων, ἔχοντες ἔμφορον εἰς τὴν διά-
 νοιαν τὴν εἰκόνα εἷς σελέχου, καὶ φύλλων, χωρὶς
 αὐτὸ τὰ μᾶς ᾠδασαίνη μῆτε κερασίαν, μῆτε μη-
 λέαν, μῆτε ἄλλο εἶδος φυτῶν. (1)

Ἐκεῖ-

(1) Ἀπὸ τῆτο φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἀληθινὸν καὶ ἐκείνο, ὅπῃ
 ἄλλο-

Ἐκεῖνο ὁμῶς, ὅπῃ δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῆμεν εἰς τὸν Γερμῆνον Φιλόσοφον (τὸν Ρ' ραζῶ) εἶναι, ὅτι αἱ καθόλῃς ιδέαι δὲν εἶναι ἄλλο, ἢ ἔργα τῆς νοῦς, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἀφαιρέσεως δὲν γὰρ ἀπὸ πολλὰ ἀτομικὰς ποιότητες; ὅπῃ ἀνήκον εἰς ὅλα, κάμνει ἀπὸ αὐτὰς εἷς ἄθροισμα, καὶ τὸ συνδέει εἰς μίαν εἰκόνα, διὰ τὴν ἀνακαλῆναι δὲν ἐπιπλοῦν. Εἰς τὴν Φύσιν, καθὼς ἀλλῶς εἶπαμεν (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Δ.), δὲν ὑφίστανται ἢ ἄτομα ὑφίσταται μία πᾶσα λείκα, εἷς τὰς πύκτος ἢ λείκα ὁμῶς ἐν γῆνι, καὶ ὁ πύκτος, καὶ πολλὰ ὀλιγώτερον τὸ δὲν ὄρον ἐν γῆνι, δὲν ὑπῆρξαν ποτέ. Τὰ γῆνι καὶ τὰ εἶδη εἶναι καθαρὰ ἔργα ἐδικάμας ἢ εἶναι ἀγνὰ ἐδικάμας ἀθροίσματα ιδεῶν, καὶ ὄχι πράγματα ὑφιστάμενα πραγματικῶς ἔξω ἀπὸ λόγους μας.

Μ' ὅλον τῆτο μεγάλα καὶ πολυχρόνιοι εἰδὲς ἐκινήθησαν ἀνάμεσα εἰς τὰς Σχολαστικὰς ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἐγένον αἵρέσεις καὶ φατρίαι, διὰ τὴν ὁμῶς ἄλλοι μὲν ὅτι χωριστὰ ἀπὸ τὰ ἀτομικὰ πράγματα ὑφίσταντο πραγματικῶς εἰς τὴν φύσιν καὶ κάποια γῆματα, κάποιαι καθόλῃς φύσεις, αἱ ὁποῖαι ἔπειτα ἐφαρμοζόμενα εἰς τὰ μερικὰ πράγματα τὰ ἐκείνων τῆς ἢ ἐκείνων τῆς εἶδους, τῆς ἢ ἐκείνων τῆς γένους ἢ οἱ ὁποῖοι δὲ αὐτὸ ὠνομάζοντο καὶ Πραγματικοί. Ἄλλοι πάλιν, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο καὶ Ὀνοματικοί, δι' ἡμεῶν, ὅτι τὰ γῆματα καὶ τὰ εἶδη ἄλλο δὲν εἶναι ἢ ἄθροίσματα ιδεῶν ἀφηρημένων χηματισμῶν ἀπὸ ἡμᾶς τῆς ἰδίως, καὶ συνδεδεμένων εἰς κάποια ὀνόματα τῆς ὁποίων λογομαχιῶν τὸ ἄδραξενώτερον, καὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ κάμνει νὰ ἰδῆμεν τὴν βαρβαρότητα ἐκείνων

Ἐπισημαίνεται ὁ κύριος Χρῆς ὅτι αἱ καθόλῃς ιδέαι δὲν εἶναι ποτέ ἄλλο, παρὰ ιδέαι ἀτομικὰς ἰσχυρῶς εἰς τὴν ἔξιν τῆς νὰ τῆς ἐκτείνωμεν εἰς ἄλλα ἄτομα. (Treatise of human nature, Τόμ. Α'. σελ. 43.)

των τῶν καιρῶν, εἶναι ὅτι οἱ ταλαίπωροι Ο'νοματικοὶ ἐναμίθισαν οἱ χειρότεροι (Ἰσορ. Φιλοσ. Κεφ. Ζ').

Οἱ Ἀριστοτελικοὶ ὡς τὸσον πρῶτε πράγματα ὠνόμαζαν καθολικά, ἐπειδὴ ἤμπορῶν νὰ κατηγορηθῶν εἰς πολλὰ ἀντικείμενα· τὸ γένος, τὸ εἶδος, τὴν διαφορὰν, τὸ ἴδιον, καὶ τὸ συμβεβηκός.

Γένος ὀνομάζεται μία κλάσις, ἡ ὁποία περιέχει ὑπὸ κάτω τῆς ἄλλας, καθὼς ζῶον, φυτόν.

Εἶδος λέγεται μία κλάσις, ὅπῃ περιέχεται εἰς μίαν ἄλλω, καθὼς ἀνθρωπος, βῆς. Εἰς τὴν Λογικῶν (Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'.) εἶπαμεν, ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ κλάσις ἤμπορεῖ εἰς εἷς καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ ὀνομαθῆ καὶ γένος καὶ εἶδος, καὶ τὰς καθολικωτέρας, ἢ μερικωτέρας κλάσεις, πρὸς ἃς παραβάλλεται. Τὸ δένδρον φέρει εἶναι γένος ὡς πρὸς τὴν λάβκα, τὸν πεῦκον, τὴν ἐλάττω, καὶ εἶδος ὡς πρὸς τὸ φυτόν. Ἡ πλέον καθολικωτέρα κλάσις, ὅπῃ δὲν περιέχεται εἰς καμμίαν ἄλλω, ἀλλ' αὐτὴ περιέχει ὅλας τὰς ἄλλας ὑπὸ κάτω τῆς, ὀνομάθῃ γένος γρηκώτατον, ἢ ἀνώτατον, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ κλάσις τῶν ὄντων. Ἐξ ἐναντίας μία κλάσις, ἡ ὁποία δὲν περιέχει ὑφ' ἑαυτῶν ἄλλας κλάσεις, ἀλλὰ μόνον ἀντικείμενα μερικὰ καὶ ἀτομικά, καθὼς πεῦκος, ἐλάτη, ἀνθρωπος, βῆς, λέγεται εἶδος εἰδικώτατον, ἢ κατώτατον.

Διαφορὰ εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ διαφέρει μίαν κλάσιν ὑπὸ ἄλλω, ἢ εἷς ἀτομον ὑπὸ ἄλλω. Ὅθεν αἱ διαφοραὶ ἄλλαι λέγονται γρηκαί, ἄλλαι εἰδικαί, ἢ εἰδοποιοί, καὶ ἄλλαι ἀτομικαί. Τὸ νὰ ἔχη εἷς πρᾶγμα κίνησιν αὐτοθέλητον καὶ αἰδήσιν, εἶναι διαφορὰ γρηκὴ, ἡ ὁποία διαφέρει τὰ ζῶα ὑπὸ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ὄρυκτά. Τὸ νὰ ἔχη δυνάμιν τῶ συλλογίζεσθαι, εἶναι διαφορὰ εἰδική, ἡ ὁποία διακρίνει τὸς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα· τὸ νὰ ἔχη μίαν τέτοιαν φυσιογνωμίαν, εἷς τέτοιον χῶμα, εἷς τέτοιον χῆμα, μίαν τέτοιαν φωνὴν, εἶναι διαφορὰ ἀτομική, ἡ ὁποία διαφέρει εἷς ἀνθρώπον ὑπὸ ἄλλον.

Ἐνα προσόν, ὅπῃ εἶναι ἴδιον εἰς μίαν κλάσιν, τὸ ὁποῖον δὲν σιωπᾷ τὴν ἐσιώδη διαφορώτης, ἀλλὰ ἀδύναται ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ πραγματικῶς χηματίζει τὴν ἐσιώδη διαφορᾶν, ὀνομάζεται ἴδιον. Ἡ ἐσιώδης διαφορᾶ, ὅπῃ διασέλλει τὰ ὀρθογώνια τρίγωνα ἀπὸ ἄλλα τὰ λοιπὰ τρίγωνα, εἶναι τὸ νὰ ἔχεν μίαν γωνίαν ὀρθὴν, καὶ ἴδιον τῶν τριγώνων εἶναι ὅτι τὸ ἀπὸ τῆς ὑποτεινέσης τετραγώνου εἶναι ἴσον μὲ τὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων δύο πλευρῶν τετραγώνου ὁμῶς ληφθέντα. Οἱ Σχολαστικοὶ διέσελλον τέσσαρα εἶδη ἰδιοτήτων· α'. ἐκείνη, ὅπῃ ἀνήκει εἰς ὅλῳ τὴν κλάσιν, καὶ μόνῳ καὶ πάντοτε, καθὼς ἡ εἰρημυγία τῶν ὀρθογωνίων τριγώνων. β'. ἐκείνη, ὅπῃ ἀνήκει εἰς ὅλῳ, ὄχι ὁμῶς καὶ μόνῳ, καθὼς τὸ νὰ ἔχεν τὰς τρεῖς γωνίας ἴσας μὲ δύο ὀρθὰς, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἴδιον μόνον τῶν ὀρθογωνίων, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὅλων τῶν ἄλλων τριγώνων. γ'. ἐκείνη, ὅπῃ ἀνήκει εἰς αὐτὴν μόνον (τὴν κλάσιν), ὁμῶς ὄχι καὶ εἰς ὅλῳ, καθὼς εἰς τὴν κλάσιν τῶν ἀνθρώπων τὸ νὰ εἶναι ἰατρὸς, ἢ φιλόσοφος. δ'. ἐκείνη, ὅπῃ ἀνήκει εἰς ὅλῳ καὶ μόνῳ, ὄχι ὁμῶς πάντοτε· καθὼς τὸ γελαῖν εἰς τὰς ἀνθρώπων· δεσολαί, αἱ ὁποῖαι μὲ ὅλον ὅπῃ φαίνονται ψυχραῖ, ἢ ἢμπορῶν ὁμῶς νὰ εἶναι ἀφέλιμοι, ὅπότεν συμφέρη νὰ ἐμιλήσῃ τινὰς μὲ τὴν ἐχάτῳ ἀκείβειαν καὶ τὰς ἰδιότητες τῶν πραγμάτων.

Συμβεβηκὸς λέγεται ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὰ πράγματα ὡς ἐσιώδες καὶ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ ὡς τέτοιον, ὅπῃ ἢμπορεῖ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι, χωρὶς νὰ παύσεν τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ νὰ ὑπάρχεν. Οὐσιώδεις ποιότητες τῶν σωμάτων εἵπαμεν εἰς τὸ προηγούμενον Τμήμα (Κεφ. Η'.) ὅτι εἶναι ἢ σφαιρότης καὶ ἢ ἔκτασις· καὶ ἐπὶ ἐσιώδεις, ἢ ὄσμη, ὁ χυμὸς, ὁ ἢχος, καὶ τὸ χῶμα.

Τριγύρω εἰς τὴν καθολικὴν (τῶν ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν) σοχαζόμεθα ὅτι εἶναι καλὸν νὰ ἀποθεσώμεθ' ἑμῶν μίαν ἀδελφότητα, τὴν ὁποῖαν τὴν ἀναφέρην, καὶ ἄλλοι.

λοι· ἢ εἶναι ὅτι τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα εἰς τὰ βρέφη ἀρχίζον ἀπὸ τῶν νὰ σημαίνον παράγματα μερικά, ἔπειτα πηδῶν εἰς μίαν καθολικότητα ἐκτεταμένην πέρα τῆς δέοντος, ἕως νὰ ἔμβουν κατ' ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὰ ἀνήκοντα ὅρα. Ἐνα βρέφος, ὅπως ἀκροῖ νὰ ὀνομάζεται κύων τὸ ζῶον, μετὰ τὸ ὁποῖον παίζει, κατ' ἀρχαίαν νομίζει ὅτι αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀνήκει εἰς αὐτὸ τὸ ἄτομον μόνον. Ἀκροῦντας ἔπειτα νὰ δίδεν αὐτὸ τὸ ὄνομα ἢ εἰς τὰ ἄλλα ἀντικείμενα, ὅπως εἶναι διαμορφωμένα σχεδὸν μετὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀρχίζει νὰ γνωρίζει, ὅτι αὐτὸ τὸ ὄνομα οὐκ εἶναι ἴδιον μόνον εἰς ἐκεῖνο τὸ ἄτομον, ἀλλὰ κοινὸν εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπως τὸ ὀμοιάζον. Ὅθεν αὐτὸν ἰδὼν μὲν ταῦτα πρόβατον, ἢ λύκον δεῖξάντων εἰς αὐτὰ κάποια ὀμοιότητα μετὰ τὸν σκύλον, θέλει δώσει καὶ εἰς αὐτὰ τὸ ἴδιον ὄνομα· ἐν ὅσῳ οὐκ εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ οὐκ εἶναι τὸ ἰδοποιῆσεν ἄλλοι παρὰ τῆς εἰδοποιῶν διαφορῶν, ὅπως διατέλλεν τὰς σκύλας ἀπὸ τὰς λύκας ἢ ἀπὸ τὰ πρόβατα· ὥστε τὸ ὄνομα σκύλος εἰς αὐτὸ κατ' ἀρχαίαν θέλει εἶναι μερικὸν ὄνομα εἰς μόνον ἄτομον· μὲν ταῦτα θέλει γῆν ἑλληνικὸν ὄνομα περιλαμβάνον πολλὰ εἶδη ζῴων, ἕως ὅπως τέλος πάντων νὰ κατανήσῃ κατ' ὀλίγον ὀλίγον νὰ σημαίνει μόνον τὴν κλάσιν τῆς σκύλων.

Αὕτη ἡ κλιμακωτικὴ πρόοδος ἀκολούθησε σχεδὸν καὶ εἰς τὸν ἑλληνικὸν χηματισμὸν τῆς γλωσσῶν. Ἀναγκασμένοι ἀπὸ τὴν χεῖραν οἱ ἄνθρωποι νὰ δηλώσεν πότε τὸ κατὰ καὶ πότε ἐκεῖνο τὸ μερικὸν ἀντικείμενον, θέλει ἐπενόησαν δι' αὐτὰ ὀνόματα, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ κατ' ἀρχαίαν οὐκ ἦσαν, εἰμὴ ὀνόματα μερικά. Μετὰ ταῦτα βλέπωντας τὸ ἀδυνάτον, ἢ μάστιγα τὸ ἀνώφελες τὰ νὰ ἐπινοήσεν τόσα ὀνόματα, ὅσα εἶναι τὰ καθ' ἑκάστα, ἀρχισαν νὰ ὀνομάζον μετὰ τὸ ἴδιον ὄνομα ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὅποια ἔβλεπαν κάποια ὀμοιότητα, καὶ ἔτσι τὰ ὀνόματα ἔγιναν ἑλληνικά. Τέλος πάντων ἀφ' ἑ εἰς τὰ ἀντικείμενα τὰ ὀνομαζόμενα μετὰ τὸ ἴδιον ὄνομα, ἔφθασαν νὰ ἴδον τὴν

νάς διαφοράς εσιώδεις, ἄρχισαν νὰ τὰ διαιρῶν ἢ εἰς κλάσεις, ἢ νὰ τὰ διακρίνω με' διάφορα ὀνόματα εἰδικά· ἢ ἔτσι ἐξηγήθησαν αἱ διαρέσεις τῶν γλωσσῶν ἢ εἰδῶν, τῶν ὁποίων ὁ αἰεθμὸς εἶναι ἀλόγος με' τὴν ἐκτάσιν τῶν γλωσσῶν ἢ με' τὴν μάθησιν τῶν εἰδῶν, ὡς τὰς ὁμιλῶν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ Ταυτότητος ἔτεροτήτος.

Απὸ τῆς ἰδίας ἀναφορᾶς τῆς ὁμοιότητος, ἢ ἀομοιότητος προκύπτει καὶ ἐκείνη τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἑτεροτήτος. Διὰ νὰ κρίνω αὐτὸν ἑνα ἀντικείμενον, ὅπως σήμερον βλέπω, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, ὅπως εἶδον ἄλλαις φοραῖς, δεῦρ' ἔχω ἄλλο μέσον, ὡς νὰ ὡραὶ βάλλω τῆς εἰκόνα τῶν παρόντων ἀντικειμένων με' τῆς εἰκόνα, ὅπως ἀνακαλεῖται εἰς τὴν μνήμην μου· ἢ αὐτοὶ μοὶ φαῖν καὶ αἱ δύο ὁμοῖαι, λέγω ὅτι τὸ ἀντικείμενον εἶναι τὸ ἴδιον· εἶδὲ ἢ μοὶ φαῖν ἀόμοῖαι, λέγω ὅτι τὸ ἀντικείμενον εἶναι ἕτερον.

Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσωμεν μίαν διαφορὰν μεταξὺ ἑτεροτήτος καὶ διαφορότητος. Μία σαγὼν ὕδατος, ἢ μία σαγὼν οἴνου λέγονται ἕτεροι· δύο σαγόνες ὕδατος λέγονται διάφοροι περὶ σότερον, ὡς ἕτεροι· ἐπειδὴ ἡ ἑτεροτής περιέχει τὴν ἰδέαν τῆς ἀομοιότητος, καὶ εἰς τὴν διαφορότητα φαίνει ἑνα πρᾶγμα γὰρ μὲν εἶναι τὸ ἄλλο, ἢ ἄς εἶναι ὁμοιότατα.

Προσέτι ἡ διαφορότης εἶναι πραγματικὴ, εἶναι καὶ ὁπνοία· δύο σαγόνες ὕδατος, ἢ οἴνου εἶναι πραγματικῶς διάφοροι· τὸ αἰθερμα καὶ ἡ ἀντίληψις δεῦρ' εἶναι διάφορα, ὡς ὁπνοία (1).

Διαί

(1) Ἐγένοντο πολλαὶ λογομαχίαι αὐτῆς ἀντίληψις, καὶ ἡ ἰδέα εἶναι διάφορα, ἢ ἑνα μόνον πρᾶγμα. Εἶναι ὅμως εὐκόλον νὰ διαλύσωμεν ἑνα τέτοιον ζήτημα, διασέλλοντες τὴν πραγματικὴν δια-

Διὰ τὴν ὑποφασιδῆν ἢ ἀληθινὴν καὶ ὑπόλυτος ταυτότητος εἶδος πράγματος, εἶναι ἀναγκαῖον τὴν μὴ ἀκολουθῆσαι εἰς αὐτὸ μήτε ἢ ἀμικρὰ μεταβολή. Ἄν ὑπὸ τῆς κορυφῆς εἶδος ὅρας σικώση ὁ ἀνεμος εἴα μόνον κόκκον ἄμμου, τὸ ὅρος καὶ πλήρη ἀκείβειαν δὲ εἶναι πλέον ἐκεῖνο τὸ πρῶτον.

Αὐτὴ ὅμως ἡ ὑπόλυτος ταυτότης δὲν δέσκειται ἴσως πρὸς μόνον εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι φύσει ἀαλλοίωτος, τὰ δὲ ἄλλα πράγματα εἶναι ὑποκείμενα εἰς συνεχεῖς μεταβολάς, καὶ διὰ τῆτο ἡ ταυτότης εἰς αὐτὰ δὲν ἢμπορεῖ τὰ λογιθῆ με αὐτῶ τῶ ἀκείβειαν, φθάνει τὰ ὑφίσταται ὅπως ἢ αὐτὴ ὕλη, καὶ τὸ αὐτὸ γῆμα, διὰ τὰ ὀνομαθῆν ταυτά.

Εἰς τὰ φυτὰ καὶ εἰς τὰ ζῶα, ἡ ταυτότης θεωρεῖται ἀκόμη πλατύτερα. Ἐνας ἀνθρώπος ἕως τὰ εἴκοσι ἢ τριάντα χρόνια λέγεται ὁ ἴδιος ἀνθρώπος, καὶ μία ἄρως φυτοβλήνη ὑπὸ ἑδῶ καὶ ἑκατὸν χρόνια, λέγεται πάντοτε ἡ αὐ-

φορότητα ὑπὸ τῶ ἔπινοία. Οἱ χυμοὶ, αἱ ὀσμά, οἱ ἦχοι, τὰ χρώματα κατ' ἑαυτὰ πραγματικῶς ἄλλο δὲν εἶναι, παρὰ ἑδικά μας αἰσθήματα, κατῶς εἰδείχθη κατὰ πλάτος εἰς τὰ προηγούμενα. Ἡ διέγερσις μιᾶς ιδέας καὶ αὐτὴ κυεῖως ἄλλο δὲν εἶναι, παρὰ αἰσθημα μιᾶς κινήσεως, ὅπως ἀναπέονεται εἰς τὸν ἐγκεφαλον. Εἰς τῶ ψυχῶ λοιπὸν πραγματικῶς καὶ κυεῖως αἰσθημα, αντίληψις, ἐννοια, καὶ ιδέα δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ εἴα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα, τῆτ' εἰσιν ἄλλο δὲν εἶναι, παρὰ ἀγνὰ αἰσθήματα. Ἡ ψυχὴ ἔπειτα εἶναι ἐκεῖνη, ὅπως ἔπινοία κατ' ἑαυτῶ διασέλλει τὸ παρὸν αἰσθημα, διὰ τῆ ὁποῖα ἔχει μιᾶν ἐσωτερικῶ ἀλλοίωσιν ἠδεῖαν, ἢ ἀηθῆ, ὑπὸ ἐκεῖνο, διὰ τῆ ὁποῖα ἔχει μόνον μιᾶν ἐσωτερικῶ παρᾶσασιν, ὀνομάζωντας τὸ εἴα αἰσθημα καὶ τὸ ἄλλο αντίληψιν. Ἡ ἰδία ψυχὴ διασέλλει κατ' ἑαυτῶ τὸ παρὸν αἰσθημα ὑπὸ ἐκεῖνο, ὅπως ἀναπέονεται εἰς τῶ μνήμην, καὶ ὀνομάζει τῆτο ιδέαν αὐ εἶναι συζοφδρμῶν με κάμμιαν εἰκόνα, ἢ ἐννοια αὐ δὲν εἶναι συζοφδρμῶν με κάμμιαν εἰκόνα, ἢ ἰδία ψυχὴ διασέλλει τὸ κίτημα τῆ αἰσθάνεσθαι, ἢ ἀντιλαμβάνεσθαι ὑπὸ ἐκεῖνο, ὅπως αὐτὴ αἰσθάνεται, ἢ ἀντιλαμβάνεται. Ὅμως αὐτὰ αἱ διασολαί δὲν εἶναι, παρὰ ἔπινοία τὰ τέσσερα προσηρημένα πράγματα κατ' ἑαυτὰ ἄλλο δὲν εἶναι, εἰμὴ ἀπλᾶ αἰσθήματα καὶ αἰσθημα, καὶ αἰσθάνεσθαι εἰς τῶ ψυχῶ δὲν εἶναι, παρὰ εἴα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα.

ἢ αὐτὴ δρῶς, μ' ὅλον ὅπῃ κ' ὁ οὖνος, κ' ἢ ἄλλη χάνων παντοτινὰ διὰ τὰ παλαιὰ μόριάτων, κ' ἀποκτείνῃ ἄλλα νέα. Τῆτο συμβαίνει, ἐπειδὴ εἰς τὸν ἀνθρώπον ἢ πνευματικὴ ἔσῃα, μ' ὅλον ὅπῃ ὑπόκειται εἰς διαφόρους διωκεῖς ἀλλοιώσεις, μῦρι ὅμως ἢ αὐτὴ· κ' ἢ σωματικὴ ἔσῃα εἰς τὰ ἐσιωθέστερα μέρη θεωρεῖται πάντοτε ὡς ἢ αὐτὴ. Ομοίως κ' εἰς τὰ φυτὰ, τὰ πρῶτα κ' κυριώτερα μέρη θεωρεῖται πάντοτε ὡς ὑφιστάμενα, κ' τὰ νέα θεωρεῖται ὡς ἀνάπτυξις, κ' αὐξήσις τῶν πρῶτων.

Μερικαῖς φοραῖς κ' μόνη ἢ ταυτότης τῶν τόπων κ' τῶν θεσάσεων φθαίνει νὰ κάμη εἷνα πρᾶγμα νὰ λέγηται ταῦτό, καὶ ἄς εἶναι καὶ ἠλλοιωμένων μὲ τὴν ὁλότην. Ἡ Ρώμη καταδαφισμένη κ' ἀνεκτισμένη πολλάκις, λέγεται πάντοτε ἢ αὐτὴ Ρώμη. Ὁ Νεῖλος εἶναι πάντοτε ὁ ἴδιος ποταμὸς, μ' ὅλον ὅπῃ τὸ νερόν τε μεταβάλλεται ἀσυνάως.

Ὅπῃ ὅμως ὁ λόγος εἶναι θερὶ ταυτότητος πρέπει νὰ βαδίζῃ ἰτῶας μὲ πολλὴν προσοχίαν, καὶ νὰ διακρίνη καλά κ' πόσας καὶ ποίας ιδιότητας, ἢ θεσάσεις εἷνα πρᾶγμα λέγεται ὅτι εἶναι ταῦτόν, ἢ διαφορον, ἐπειδὴ ἢμπορεῖ κ' διαφόρους καιρὸς νὰ εἶναι κατὰτι ταῦτό, κ' κατὰτι διαφορον.

Ἡ ταυτότης τῶν προσώπων εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ εἰς τὸν ἀνθρώπον κατασάίνει ἐκεῖνο, ὅπῃ λέγεται προσωπότης. Ὅμως κ' ἐδῶ ἀκρόμην πολλάκις νὰ λέγηται ὁ δεῖνα δὲν εἶναι πλέον ὁ ἴδιος, ἢ εἶναι ἔξω τῶν ἑαυτῶν. Λοιπὸν εἷνας ἀνθρώπος εἰς πλατυτέραν εἷνοιαν, εἶναι ὁ αὐτὸς ὡς πρὸς ἑαυτὸν, ἐν ὅσῳ ἔχει σιμειδῆσιν τῶν πωρινῶν, κ' τῶν ἀπερασμένων ιδεῶν τε, κ' εἶναι ὁ αὐτὸς ὡς πρὸς τῶν ἄλλων, ἐν ὅσῳ βεβαιόνηεται ὅτι αὐτὸς εἶναι τὸ ἴδιον ὑποκείμενον, ὅπῃ ὑφίσταται πῶρα, κ' ὅπῃ ὑφίστατο ἄλλον καιρὸν, ὅπῃ πᾶρα κάμηται τέτλη τὴν πρᾶξιν, κ' ἄλλῳ φοραῖ ἔκαμην ἐκεῖνῳ τὴν ἄλλῳ. Ομοίως θέλει εἶναι κ' τὸ μάλλον, κ' ἢττον διαφορας διὰ λόγους τε καθ' ὅσον αἰματώτερον ἢ ὀλιγώτερον θέλῃεν εἶσαι ὅμοιοι, ἢ ἀνόμοιοι αἰ πωρινῶν κ' ἀπερασμένων ποιότητες τε.